

KP-NOORD-BRABANT-OOST

In vroeger eeuwen was het onder sommige volken gebruikelijk om, wanneer men ten strijde trok, een kanon mee te voeren met als inschrift: *ultima ratio*, het laatste argument, het uiterste middel om de vijand te bestrijden, daarmee voor God en de wereld getuigenis afleggende van de rechtvaardigheid van hun zaak. Zoals deze volken is ook Brabant de strijd tegen de overweldiger ingegaan. Eerst toen alle mogelijkheden van geweldloos verzet waren uitgeput, toen alle andere vormen van verzet waren beproefd, achtte men zich gerechtigd te grijpen naar het radicaalste middel: het wapen.

Het is in dit licht, dat de betrekkelijk late ontplooiing van het Brabantse KP-verzet moet worden gezien. Het ongewapende verzet in dit gewest, met name het onderdeel der verzorging, heeft lange tijd zijn zegenrijk werk kunnen verrichten zonder in de noodzaak te worden gedrongen om zijn kansen met het pistool in de vuist aan de bezetter te ontwringen. De medewerking op voor het verzet zo belangrijke officiële bureaux, zoals distributiekantoren, arbeidsbureaux en andere legale instellingen, was zo voortreffelijk, dat de werkzaamheden zo goed als geheel geruisloos konden geschieden.

Toen als gevolg van de steeds groter wordende nood in de westelijk gelegen provincies het Zuiden meer en meer in de landelijke KP-activiteit werd betrokken, had men dikwijls de grootste moeite om bv. een distributiekantoor te vinden, dat op grond van malafiditeit in aanmerking kwam voor een stevige aderlating in de vorm van een kraak. Men meende — zulks in tegenstelling met de algemeen heersende opvattingen boven de grote rivieren — toch bezwaarlijk een kantoor, dat zonder ophef en naar vermogen medewerking aan het verzorgingswerk verleende, in moeilijkheden te kunnen brengen door het na een overval tot een brandpunt van ongewenste belangstelling te maken. Het is begrijpelijk, dat de Brabanders onder deze omstandigheden weinig behoefte gevoelden aan een krachtige, doelbewuste organisatie van het KP-verzet. Het was met name deze situatie, die het voor de Top-LKP aanvankelijk niet gemakkelijk maakte om in Brabant vaste grond onder de voet te krijgen, nog afgezien van het feit, dat deze Top, die aanvankelijk geheel was samengesteld uit Gereformeerde leden, in het Katholieke Zuiden uiteraard niet zo gemakkelijk een *ped à terre* wist te vinden als in streken waar meer geestverwanten waren gevestigd. Wel meende de Top hiervoor een oplossing te hebben gevonden door de zorg voor het Zuiden te delegeren aan Hans (Theodorus Dobbe †), een van de eerste en meest bekende Katholieke verzetsmensen, maar deze bleek meer man van de daad te zijn dan geschikt voor organisatorisch werk, zodat deze benoeming niet het resultaat opleverde, dat ervan verwacht werd. Tenslotte kwam er ook nog bij, dat — evenals in meer „buitengewesten” met een krachtig ontwikkelde eigen geaardheid — een zekere gereserveerdheid aan de dag werd gelegd t.o.v. de pogingen, door de Top ondernomen, om dit gewest in LKP-richting te activeren. Ook hier — als bv. in Drente — kon een neiging tot isolement duidelijk worden waargenomen. De gang van zaken in een rayon als Eindhoven en omgeving, waar het gewapende verzet, hoewel nimmer ongenegen tot samenwerking, zijn zelfstandigheid tot op de dag der bevrijding vrijwel volledig handhaafde, levert hiervan wel het overtuigende bewijs.

Slechts langzaam aan wijzigden zich deze verhoudingen onder invloed van de innerlijke groei en ontwikkeling der illegaliteit. Eerst toen in de zomer '44 het accent door de Top-LKP werd verlegd van de verzorgingstaak naar de sabotage, begon het gewapende verzet in Brabant op volle toeren te draaien. In koortsachtige haast werd de voorheen gebrekkige organisatie uitgebreid tot een goed functionerend sabotage-apparaat, waarmee de Duitsers ernstig rekening hadden te houden. In die laatste maanden voor de bevrijding

van het Zuiden heeft de Brabantse KP getoond, waartoe zij — als het moest — in staat was en het is mede dank zij deze activiteit, dat de naam KP een zo goede klank heeft gekregen in de oren der geallieerden.

INSCHAKELING VAN NOORD-BRABANT-OOST

Het was in het najaar van '43, dat de reeds enige maanden boven de grote rivieren werkende Top-LKP, de blik richtte naar het Zuiden, teneinde ook deze gewesten in de landelijke activiteit te betrekken. Dobbe, een verzetsman van landelijke vermaardheid en op dat ogenblik leider van de KP-Nijmegen, werd door Bob, de vertegenwoordiger van de Top, aangezocht om er de zorg voor de ontwikkeling van het KP-verzet op zich te nemen.

Het was geen gemakkelijke taak, waarvoor hij zich gesteld zag. Van enige KP-activiteit in Brabant was voordien naar buiten nog weinig gebleken. Voorzover er op dit terrein al het een en ander had plaats gevonden was het incidenteel van aard geweest, buiten enig wezenlijk verband. De vraag liet zich dan ook stellen: bij wie moeten we aankloppen, welke verzetsfiguur kan worden geacht een goed deel van het verzet in Brabant te vertegenwoordigen?

In feite ontbrak destijds zo'n figuur. Men bevond er zich nog in het stadium, waarin een ieder zijn verzet pleegde zoals het goed was in eigen ogen. Van een centrale leiding viel nog niets te bespeuren. Slechts kon worden gesproken van een min of meer amorph illegaal verband, als vanzelf ontstaan door het eenvoudig volvoeren van een door de naastenliefde opgelegde plicht. Brabant was namelijk — evenals Limburg — de trechter, waar doorheen een groot deel van de uit andere gewesten aangevoerde piloten en uit Duitsland ontvluchte krijgsgevangenen in veiligheid werd gebracht. Dikwijls werden als „goed” bekend staande personen, zelfs tegen wil en dank, bij deze vorm van het verzet betrokken, wanneer de vluchtelingen als het ware van hand tot hand gingen op hun gevaarvolle tocht naar de Belgische grens. Het is niet bij benadering te zeggen hoeveel Brabanders hun plaats in het verzet te danken hebben aan die eerste daad van menslievendheid, betoond jegens een arme, opgejaagde, haveloos uitzijnde Fransman, maar het zijn er velen.

Hoewel er dus dank zij deze activiteit stil-aan een netwerk van illegale verbindingen over geheel Brabant was ontstaan — een netwerk, dat niet onbelangrijke mogelijkheden bood voor een bruikbaar aanknopingspunt — viel het voor de buitenstaander toch niet mee om in deze doolhof wegwijs te worden.

Bovendien had Dobbe met de moeilijkheid te kampen, dat de KP-Nijmegen, die een steeds toenemende activiteit te zien gaf, zo goed als al zijn zorg en aandacht opeiste, waardoor hij te zeer werd gebonden om zich regelmatig met het tijdrovende organisatie-werk op te kunnen houden. En eindelijk viel het hem, de man van de daad, de vechtjas, trouwens zwaar zich los te maken van de direct tegen de Duitsers gerichte strijd, die voor hem, de van streek tot streek rusteloos achtervolgde, dikwijls een sterk persoonlijk karakter aannam. Het lag hem niet zich uitsluitend of zelfs maar in hoofdzaak te bemoeien met „tam” organisatie-werk, terwijl anderen de kastanjes uit het vuur haalden. De rechtstreekse verzetsdaad met de revolver in de vuist was hem het liefst en in de dagelijkse praktijk liet hij die het zwaarst wegen ook.

De eerste stap in de goede richting kon worden gezet, nadat door de Top-LO in October '43 een regeling tot algehele samenwerking was getroffen met Ambrosius (Johannes J. Hendriks †), een van de voormannen op verzorgingsgebied in het gehele Zuiden. Met deze illegale organisator bij uitnemendheid werd begin '44 door de Top-LKP een bespreking te Nijmegen gearrangeerd, hetgeen tot resultaat had, dat hij zijn volle steun en medewerking bij de opbouw van de LKP toezegde. Dank zij zijn bemiddeling kon kort daarop een

viertal jonge, op KP-werk beluste Brabanders, worden aangetrokken. Het typeert de onorganisatorische Dobbe, dat hij in plaats van de kans aan te grijpen om in Noord-Brabant-Oost een vaste ploeg te vestigen, deze mensen in Februari '44 naar Nijmegen haalde en hen voorlopig in het verband der KP-Nijmegen aan het werk zette.

DE KP-DE UILTJES

De vier pas aangetrokken KP'ers hadden voordien in Brabant zo al het een en ander uitgehaald: bij wijze van sabotage een brandje gesticht, piloten vervoerd en — in verband daarmee — een verraderlijke tong voorgoed tot zwijgen gebracht, maar wat in Nijmegen door Dobbe van hen werd gevraagd, was toch nog wel iets anders. Soms waren er twee belangrijke overvallen op één dag, zoals op 18 Februari '44, toen des morgens een ter dood veroordeelde arrestant uit de Koepelgevangenis te Arnhem werd gehaald en 's avonds het bevolkingsregister te Venlo werd gekraakt.

Bij dit alles werden de vroegere werkzaamheden, vooral die in verband met de pilotenzorg, geenszins verwaarloosd en regelmatig trok men Brabant in om daar, veelal tot schade van onvaderlandslievende lieden, acte de présence te geven. Hoewel behorende tot de KP-Nijmegen, behield de Brabantse ploeg onder leiding van Lelox, een reclametekenaar, toch een grote mate van zelfstandigheid en men dacht er niet over die prijs te geven, zeker niet toen met Dobbe nog al eens verschillen van inzicht met betrekking tot de te volgen werkwijze tot uiting kwamen. Overigens hadden zij moeilijk een betere leerschool kunnen doorlopen, en toen zij in April in verband met een SD-overval op hun pension, Nijmegen moesten verlaten en een heenkomen zochten op het hun vertrouwde terrein in de omgeving van Boekel, waren zij volledig voor hun taak berekend. De afnattende maanden in Nijmegen doorgebracht, deden hen echter besluiten voorlopig een wat rustiger tempo te volgen, terwijl één medewerker zich zelfs zo goed als geheel terugtrok om zich voornamelijk te wijden aan de pilotenzorg. Begin Mei viel Lelox zelf ook nog af als gevolg van zijn arrestatie in verband met de arbeidsinzet. Hij zag wel kans om reeds na enkele weken uit Duitsland terug te keren, maar hij bleef daarna enige tijd op de achtergrond. De andere twee, Zwarte Piet en Joop, sloten zich aan bij de buiten groter verband werkende „wilde” ploeg van George (Theodorus van Schijndel †) te St. Oedenrode met de bedoeling deze ploeg in LKP-spoor te leiden. Terwijl een overval op het distributiekantoor te Gennep in voorbereiding werd genomen, werden George en enkele zijner directe medewerkers op 13 Mei gearresteerd. Zwarte Piet en Joop ontsprongen deze keer nog de dans — zagen zelfs kans „in de gauwigheid” nog een nieuwe ploeg: luisterende naar de poëtische naam De Uiltjes in het leven te roepen (de KP-Nijmegen noemde zich in die tijd De Viooltjes), doch half Juli moest ook Zwarte Piet eraan geloven. Pas in de Septemberdagen keerde hij uit Vught terug, dank zij een geslaagde poging tot omkoping.

*Theodorus van Schijndel
(George)
Leid. KP-Sint Oedenrode.
Gearr. 13-5-'44 op inlichtingen van een boer op wiens erf George met zijn defecte auto een schuilplaats zocht.*

DE KP-DE MARGRIET

Intussen was een nieuwe Brabantse ploeg tot aanzien gekomen en wel „De Margriet” te 's Hertogenbosch. Al sinds einde '43 was men daar doende geweest om het zover te brengen, doch het werd April '44 eer Dobbe — door bemiddeling van Ambrosius — kon worden uitgenodigd de ploeg te installeren. Onder zijn leiding vond een bespreking plaats, waarbij

*Willij F. Andriessen
(Emiel)*

*Leid. KP-De Margriet.
Garr. 14-8-'44 ten huize v.
Swinkels (zie hiernaast),
een gearresteerd ploeglid.
Zie pag. 586.*

aan een tiental gegadigden instructies werden gegeven, bonkaarten uitgereikt en financiële verzorging werd toegezegd. De tweede officieel erkende Brabantse ploeg, die zou worden geleid door Emiel (Willij F. Andriessen †), was daarmee geïnstalleerd, en het waren enkele zwart-handelaren, die dit met voorrang ondervonden.

De Top-LKP vroeg echter van Dobbe andere daden: bonnen moesten er komen. Wat het Zuiden tot dien aan bonnen had bijgedragen was niet noemenswaard, en de Top had inderdaad reden om ongeduldig te worden. Dobbe had al verschillende toezeggingen gedaan, had ook al een enkele poging ondernomen, maar was er nog niet in geslaagd zijn beloften na te komen. Daarom was het met voldoening, dat voor 19 Mei '44 een kraak op het distributiekantoor te Hengelo (Gld) kon worden vastgesteld. De overval, die als „een zacht eitje” werd beschouwd, en waaraan, naast enkele medewerkers van de ploegen Nijmegen en Den Bosch, de twee overgebleven leden van Lelox' ploeg deelnamen om hun morele depressie, opgedaan na de jongste misluk-

kingen en tegenslagen, weer baas te worden, liep uit op een schietpartij met de plaatselijke politie, waardoor geen enkel resultaat kon worden geboekt.

NAAR GEWESTELIJKE ORGANISATIE

Dobbe had aan deze actie zelf niet meegedaan en in zijn hart verwenste hij de omstandigheden, die hem ook nu weer hadden genoopt om zich op het tijdstip van de overval met andere werkzaamheden te bemoeien. Weer moest hij bij de Top-LKP — waarvan hij sinds enige maanden deel uitmaakte als vertegenwoordiger voor Zuid — met lege handen aankomen en niemand, die zich dat meer aantrok dan hijzelf. De Top begon steeds ongeduldiger te worden, maar wat moest hij er aan doen? Het werk dreigde hem ver boven het hoofd te groeien. Van alle kanten placht men zijn hulp in te roepen en het kon niet anders of bepaalde aspecten van zijn taak moesten wel in het gedrang komen. Hij zag dit zelf duidelijk in toen hij aan Sjef, leider van een Haagse falsificatiedienst, begin '44 verzocht de leiding over de KP-Noord-Brabant-Oost van hem te willen overnemen. Kort voordien was hij met deze voor Brabant nog onbekende maar ondernemende figuur in aanraking gekomen, nadat deze hem aan een zeer begeerde legitimatie had geholpen.

Deze benoeming betekende voor Brabant-Oost het begin van een beter functionerend KP-apparaat. In samenwerking met enkele Brabantse KP'ers werd de coördinatie van het gewapende verzet, dat ook reeds in andere dan de aangetrokken ploegen van zich had doen spreken, met kracht ter hand genomen, terwijl met de vorming van nieuwe ploegen een aanvang werd gemaakt. Het werd een periode van hard, hard werken. Dagen van eindeloos fietsen en praten braken aan; oude relaties moesten worden ingelicht, nieuwe worden gewonnen en tot samenwerking in landelijk verband worden bewogen, terwijl intussen de bonkaartenproductie door kraken niet mocht worden vergeten. Midden in deze activiteit viel, half Juli '44, het bevel van de Top-LKP om de spoorwegaSabotage voor te bereiden en BVG's te vormen, die de sabotage langs opmarswegen tot taak zouden krijgen. Tegelijkertijd werd Frank (Johannes A. van Bijnen †), de latere Landelijke Sabotage Commandant, benoemd tot interprovinciaal sabotagecommandant voor het Zuiden. Reeds kort daarvoor was deze met zijn vriend en medewerker Peter-Zuid naar dit gewest gegaan met het voornemen aldaar — naast de stimulering van het KP-werk — een begin te maken met de uitvoering der sabotageplannen. Op hun verzoek had Dobbe een vergadering te Elst belegd, waarop verschillende vertegenwoordigers van de Zuidelijke KP aanwezig waren.

Theodorus W. v. d. Bogaard
Op 18-9-'44 gesneuveld in
bevrijdingsgevechten te
Eindhoven.

Johannes L. v. d. Heijden
(Leo)
Op 10-3-'45 bij het mon-
teren van een mijn gedood.

Jacobus A. Kruijssen
(Sjaak)

Christiaan P. Smits
(Bart)

Petrus Th. Swinkels
(Piet)

Deze 3 personen zijn gearresteerd 14-8-'44 in Lieshout bij wapentransport.
Zie pag. 586.

Deze 5 personen met V. d. Lee (zie hieronder) behoorden tot de KP-De Margriet.

Petrus G. v. d. Lee
(Piet)

KP-De Margriet.
Tevens: duikhoofd
LO-Nuland.
Verdronken op 8-9-'44 bij
achtervolging door Duitsers.
Zie pag. 586.

Lodewijk J. Bexkens
(Louis)

Op 12-9-'44 door geall.
vliegtuig beschoten en ge-
dood.

Fredericus A. F. Bruyn
(Alphons)

Beiden: tevens pilotencentrum „De Zwarte Plak”.
Op 5-9-'44 bij spoorweg sabotageactie overvallen
en ter plaatse gefusilleerd. Zie pag. 586.

Martinus A. v. d. Eijnden
(Watje)

Bernardus van Dorst
(Harry)

Tevens: Groep Albrecht.
Bij bevrijding op 23-9-'44
door granaatuur gedood.

Deze vier personen behoorden tot de KP-Bakel.

Frank verzocht bij deze gelegenheid de volledige beschikking over de KP voor de vervulling van zijn taak. Dobbe, niet ten onrechte geprikkeld over het verschijnen van voor hem geheel nieuwe sterren aan het verzetsfirmanent, weigerde beslist aan dit verzoek te voldoen op grond van de overweging, dat hij zijn ploegen nog dringend nodig had voor bonkaartenkraken, waarvan hij nog enkele in voorbereiding had, terwijl hij het in dit stadium bovendien prematuur achtte om met het oog op een eventuele snelle doorstoot der geallieerden zijn mensen „op een nieuw” front in te zetten. Voor de oprichting van de BVG's wilde hij wel zijn medewerking verlenen, ook liet hij zijn medewerkers volkomen vrij om te doen wat hun het beste leek, maar hijzelf dacht er niet over om — zoals hij het zag — „de verzorgingsbelangen voortijdig op te offeren aan die der sabotage”.

Hier botsten de meningen van twee uitstekende illegale werkers, die beiden onbaatzuchtig hetzelfde grote doel nastreefden, maar die het niet eens konden worden over de te volgen wijze.

De Top-LKP werd erin betrokken, die na ampele besprekingen op een midden Juli '44 gehouden Top-vergadering tot een bevredigende oplossing wist te komen. Frank zou de KP-sabotageleiding over het gehele Zuiden worden toevertrouwd, de positie van Sjeff als

KP-sabotageleider voor Noord-Brabant-Oost werd geconsolideerd, terwijl Dobbe zich de leiding zag toegewezen van een reeds enige tijd met zijn medewerking in oprichting zijnde ploeg, de zgn. KPO (O van opruiming of opsporing), met als taak de uitschakeling van voor het verzet gevaarlijke individuen. Dit was een kolfje naar zijn hand, temeer waar de nieuwe functie hem ontlastte van de organisatorische rompslomp, die hem al te lang de handen had gebonden, en die hem tevens de zelfstandigheid terug zou geven waaraan hij zozeer was gehecht. Helaas viel hij enkele maanden later op Dinsdag plotseling in handen der Duitsers en werd doodgeschoten ¹⁾).

Na de zoëven geschetste reorganisatie in de leiding had Sjef zijn coördinatiepogingen in onverminderde mate voortgezet met als resultaat, dat hij in een vergadering te St. Oedenrode, volgend op de zoëven ter sprake gekomen Top-bespreking, de vertegenwoordigers van de belangrijkste toen bestaande ploegen rond één tafel wist te verenigen.

Naast leden van de reeds genoemde ploegen De Uiltjes en De Margriet waren er afgevaardigden van de ploegen Nijmegen, Eindhoven, Bakel en Herfsen (waarover hieronder meer). De bedoelingen voor de toekomst werden er uiteengezet, waarbij tegelijk aandacht werd geschonken aan de mogelijkheid van toekomstige bonkaartkraken. Op 11 Juli '44 had de KP-De Margriet het DK te Cuyk aan de Maas met succes overvallen en reeds prijken nieuwe kraken op het program: Schijndel (De Uiltjes), Wijchen (De Viooltjes uit Nijmegen) en Rosmalen (De Margriet), drie kantoren, die nog voor September hun tol aan het verzet zouden moeten betalen en daartoe inderdaad werden gedwongen, alsmede drie overvallen op PTT-transporten, die in het kader van de landelijke transportovervallen-actie gedurende de maand Augustus zouden worden uitgevoerd.

Voor een goed begrip van de verdere ontwikkeling is het nodig, even terug te grijpen op de voorgeschiedenis van de ploegen Eindhoven, Bakel en Herfsen.

De ploeg te Eindhoven, ofwel de KP-Sander, was voorheen enkel van regionale betekenis geweest. In het najaar van '43 werd in overleg met de verzorgingsgroep, waartoe Sander behoorde, besloten om het „ruwe werk” af te splitsen van het verzorgingswerk. De eerste actie werd verricht in samenwerking met twee leden van de ploeg Johannes Post (†).

Nadien werden nog enkele overvallen geprobeerd — in Maart '44 die op het gemeentehuis te Eersel en in de daaropvolgende maand die op het DK te Eindhoven —, maar het eerste grote succes kwam pas in Juni toen ten behoeve van de LO 35.000 bonkaarten te Bladel werden gekraakt. Belangrijker successen werden op organisatorisch terrein geboekt. In het voorjaar van '44 — Sander had toen al de beschikking over verschillende ploegjes in en om Eindhoven — werd tot nauwe samenwerking besloten met de ten Zuiden van Eindhoven werkende organisatie P(artisanen) A(ctie) N(ederland). De oprichter van de PAN was omstreeks die tijd begonnen met het vormen van een aantal groepjes in de omgeving van zijn woonplaats (Bergeyk) met tot taak: hulpverlening aan geallieerden bij een naderende bevrijding. Een en ander was gebeurd in overleg met Frank, zelf ook Brabander en een goede kennis van de oprichter, Frits.

Toen de combinatie KP-Sander/PAN eenmaal tot stand was gekomen en deze organisatie was opgebouwd tot een sterk gesloten eenheid, werd via Frank contact opgenomen met Sjef in de genoemde vergadering van midden Juli te St. Oedenrode. Hoewel de Eindhovenaars zich tot alle samenwerking met de LKP bereid verklaarden, gaven zij er toch de voorkeur aan zelfstandig te blijven, waardoor het contact met andere ploegen in de provincie tot het uiterste werd beperkt.

Minder overzichtelijk dan de geschiedenis van de Eindhovense organisatie is die van de verzetsgroep Bakel. Haar activiteit dateert reeds vanaf Maart '43. Organisatorisch zweefde zij echter lange tijd in het luchtledige. Men beschikte er over verschillende contacten, met

¹⁾ Zie pag. 397.

*Henricus J. M. v. Gestel
(Hendriks)
Gearr. 14-5-'44 verm. t.g.v.
verraad.*

*Franciscus J. Schoenmakers
(Frits)
Gearr. 26-5-'44 verm. t.g.v.
verraad.*

*Petrus J. Haagen
(Tom)
KP-Eindhoven.
Gearr. 8-7-'44 tijdens pilo-
tentransport.*

*Henri A. Moll
(Harry)
Sabotageploeg Liessel.
Gearr. 8-9-'44. Werd als
piloot aangezien en na arr.
vermoord. Geval van ernstige
mishandeling.*

*Huibert de Koning
(Han)*

*Arie de Koning
(Harry)*

Willem de Koning

Gerrit de Koning

*Arie A. van Heijst
(Aart)*

Deze 4 broers en zwager zijn gearresteerd 14-5-'44 vermoedelijk t.g.v. verraad.
Tenzij anders vermeld, behoorden de bovenstaande personen tot de KP-St. Oedenrode.

de LO-Limburg (Heerlen), met de RvV, die in het Zuid-Oosten van Brabant een groep medewerkers had, en, voor pilotentransporten, met het piloten-verzorgingscentrum „De-Zwarte-Plak” in Horst-America. Enige lijn kwam er eerst in na de vergadering te St. Oedenrode toen Bakel voor het BVG-werk werd ingeschakeld.

Ook Herfsen vertoont een gelijk beeld. De verzorging stond er op de voorgrond, lange tijd verricht buiten het LO-verband. Vanaf zomer '44 kan men het groepje medewerkers beschouwen als een nevenploeg van de KP-De Margriet en werd er medewerking verleend bij enkele liquidaties. Onder Sjef werd Herfsen als een BVG in het gewestelijke verband opgenomen.

DE EINDSPURT

Toen op een van de eerste dagen van September '44 over de radio de slagzin doorkwam om tot de spoorwegsabotage op grote schaal over te gaan, was Noord-Brabant-Oost gereed om zijn bijdrage tot de bevrijding van het vaderland te leveren. „Slechts” één ding ontbrak . . . de bewapening.

Brabant, een gebied waar met het oog op grote strategische belangen — voor de Duitsers waardevolle aan- en afvoerlijnen —, het zwaartepunt van de gehele landelijke sabotage-actie diende te worden gelegd, stond op het meest critieke ogenblik met lege handen . . .

Waar moest thans zo plotseling het dringend benodigde materiaal vandaan worden gehaald? In opdracht van Frank, die het Landelijk Sabotage Commando op zich genomen had, transporteerden enige KP'ers uit het Westen in allerijl en met een moed, die aan het roekeloze grensde, een auto, afgeladen met sabotagemateriaal, afkomstig van de eerste wapendropping op de Veluwe, van Apeldoorn naar Eindhoven, waar de door Frank benoemde gewestelijke sabotagecommandant Peter-Zuid zijn hoofdkwartier had gevestigd. Op Zondagmorgen 3 September kwam men er aan en nog diezelfde dag zwerfde de PAN over een groot gedeelte van de provincie uit, met het doel de vitale spoorwegverbindingen op te blazen. De gelegenheid om ook de andere ploegen in te schakelen ontbrak op dat moment, door de dringende noodzaak om onmiddellijk toe te tasten. De resultaten waren groot: Eindhoven — Den Bosch, Eindhoven — Valkenswaard, Breda — Tilburg, Tilburg — Turnhout, Tilburg — Den Bosch, al deze lijnen werden nog diezelfde dag grondig vernield. Wat betekende echter één wagen met materiaal bij een zodanige explosieven verslindende activiteit. Slechts Eindhoven was er even door geholpen, maar de andere ploegen stonden te popelen van ongeduld om aan de slag te kunnen gaan.

Op het hoofdkwartier, waar Peter-Zuid zetelde, regende het verzoeken uit de provincie: „vraag droppings aan . . . vraag droppings aan . . .” en Rotterdam, waar Frank zijn hoofdkwartier had gevestigd, seinde naar Londen: „zend materiaal . . . zend materiaal . . .”, maar hoewel herhaaldelijk door Londen beloofd, werd toch geen patroon ontvangen. Verschillende nachten werd op het opgegeven droppingterrein bij Meegen gepost, maar geen vliegtuig liet zich zien. Bittere beschuldigingen werden geuit, want niemand begreep, waarom niet aan de toezeggingen werd voldaan. Doch in Brabant werd bewezen, dat niet de stenguns, niet het trotyl en niet de mitrailleurs het belangrijkste zijn in de strijd tussen recht en onrecht, maar de fiere, niet te breken geest. Met derailleurs en bijeengebonden Duitse handgranaten werd het spoorwegverkeer gedesorganiseerd, met kopspijkers en draadbespanningen het wegvervoer, en de bewaking van vitale publieke bedrijven vond plaats met een onnozel pistool. Doch zwaar waren de bloedige offers, die voor Brabants vrijheid werden geplengd. Op weg naar Lieshout om de gebrekkige sabotagemiddelen, die daar in depot lagen, te gaan distribueren, waren op 14 Augustus reeds drie leden van de KP-De Margriet gearresteerd en kort daarop gefusilleerd. Toen Emiel, de leider van De Margriet, na het vernemen van de ontstellende tijding, bezwarend materiaal uit het huis van een der gearresteerden in veiligheid wilde stellen, werd ook hij gegrepen en onderging eenzelfde lot als zijn kameraden. Stefke, een goedlachse, joviale Limburger, aan wie na de bevrijding de eer te beurt viel H.M. Koningin Wilhelmina met het KP-insigne: De Margriet te mogen „decoreren”, volgde hem als leider van de Bosse ploeg op. Ongeveer 3 weken daarna stootten 4 KP'ers, weer van De Margriet, op een nachtelijke tocht naar een afwerpterrein, op een Duitse contrôlepost. Het liep uit op een schietpartij, waarbij de KP'ers het onderspit moesten delven. Op een wilde vlucht verdronk een hunner, toen hij het riviertje de Dommel over wilde zwemmen. Nadat twee leden van de KP-Bakel op heterdaad werden betrapt bij het onklaar maken van een spoorwissel, ranselden enige bloeddronken Duitsers hen af en gaven hen een nekschot. Vele anderen zijn nog gevallen, doch waartoe hen allen te noemen? Alleen van het concentratiekamp Vught werden er in die vreselijke Septemberdagen honderden koelbloedig vermoord en onder hen waren ook Brabanders. Hoe gaarne hadden de Brabantse KP'ers deze slachting willen verhinderen, maar op welke wijze konden zij het opnemen tegen tweehonderdtwintig zwaar bewapende militairen, die het kamp bewaakten? Elke poging om iets te ondernemen stuitte af op het gebrek aan goede bewapening. Enkele inderhaast opgeroepen KP'ers kwamen voor het merendeel met lege handen aan; de meesten bezaten niet meer dan hun verbitterde wil om iets te doen. Enkele toegangswegen konden worden bezaaid met kopspijkers, het benzine-

reservoir op het kamp liet men leeglopen en tenslotte werden, toen men inzag, dat met eigen middelen geen vruchtbare actie kon worden ondernomen, twee man door de linies gestuurd om te smeken om hulp. Zij kregen opdracht om contact te zoeken met de spits van het Engelse leger, teneinde enige tanks tot Vught te doen doordringen. Het werd een vergeefse tocht; de Engelsen hadden zich al weer teruggetrokken achter het Albertkanaal. Niets mocht meer baten. Op 7 September vond het gruwelijke transport plaats van enkele duizenden gevangenen naar een totaal ontreederd en waanzinnig Duitsland. Er was diepe verslagenheid in aller harten, doch het snelle oprukken der geallieerden behoedde hen voor wanhoop. De bevrijding greep in Brabant snel maar wispelturig om zich heen en het was gevaarlijk voortijdig aan de strijd deel te nemen, zo vertelde de Engelse zender onophoudelijk. Tevergeefs natuurlijk, want passief afwachten kan dodelijker zijn dan gevaar.

Zij die naar de vrijheid hunkerden, gingen de bevrijders tegemoet en baanden hun een weg in de meest letterlijke zin. Zij, die waren bevrijd, sloten zich bij de geallieerden aan en gingen voorop. Met vereende krachten werden de Duitsers over de Maas gedreven. En toen, binnen enkele weken tijds, waren daar de eerste Stoottroepen onder leiding van Peter-Zuid te Eindhoven, ingevolge ontvangen bevelen van de bevelhebber der BS, ZKH Prins Bernhard, gevormd uit de illegale strijders van het Zuiden. Doch hierover handelt een andere bijdrage in dit boek.

Aan het einde van dit hoofdstuk de balans opmakend, zien wij, dat het verzet van de KP-Noord-Brabant-Oost vóór de zomer van '44, landelijk genomen, geen overweldigende resultaten heeft afgeworpen, doch laat niemand dit belangrijk achten. De waarde van het verzet is niet af te meten met een duimstok. Belangrijk is, dat dit geweest met de gebrekkige middelen, welke het, neen, niet heeft ter beschikking gekregen, maar heeft gegrepen, het onrecht — toen het moest — is te lijf gegaan op een wijze, die vooral in de eindspurt, toen de sabotage op de voorgrond stond, respect afdwong.